كـــردي

واجبێتی کردەوە کردن
بە سونەتی پێغەمبەری خودا ﷺ
وکوفری ئەو کەسەی نکۆڵی لەمە دەکات

دانـەر ؛ زانای پایەبەرز :

عبد العزيز ئيبن عبد الله ئيبن باز

-ڕەحمەتی خوای لێبێت-

Islamhouse.com

المحتوى الإسلامي

واجبێتی کردەوە کردن

بە سونەتی پێغەمبەری خودا ﷺ

وکوفری ئەو کەسەی نکۆڵی لەمە دەکات

دانەر ؛ زانای پایەبەرز شێخ:

عبد العزيز ئيبن عبـــد الله ئيبن باز

-ڕەحمەتی خوای لێبێت-

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام

جمعية الربوة

روّاد الترجمة

المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع
الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Telephone: +966114454900
ceo@rabwah.sa
P.O.BOX: 29465
RIYADH: 11557
www.islamhouse.com

بەناوی بەخشندەی میهرەبان

پێشەکی

سوپاس وستایش بۆ پەروەردگاری جیهانیان، وسەرەنجام وکۆتایی بۆ تەقوادارانە، وسەڵاوات وسەلام لەسەر پێغەمبەرمان مـوحەمەد نێـردراو وەکـو ڕەحـمەت بـۆ جیهانیـان وسـەڵاوات وسەلام لەسەر ئەهلی بەیتـی وهـاوەڵانی کە قورئـان وسـونەتی پێغەمبەرەکەیـان بە پـارێزراوی گەیانـدووە بـۆ ئەوانەی لەپـاش خۆیان هاتن، بەئەوپەڕی پاراستنی ئەمانەت و وردبینیەوە، ومانـا ودەســـتەواژەکانیان پاراســـتووە -ڕەزای خوایـــان لێبێـــت-، وپەروەردگـار بمانکـات بە یەکێـک لەئەوانەی شـوێنیان دەکەون بەچاکە وبمانکات بە بەڵگە لەسەر هەموو بەندەکان بەگەیاندنی ئاینەکەی، پاشان:

زانایـان لەپێشـوو ولە ئێسـتادا کـۆکن لەسـەر ئەوەی ئەو بنچینـانەی بەهەنـد وەردەگیرێـت بـۆ چەسـپاندنی حوکمەکـان، وڕوونکردنەوەی حەڵاڵ وحەرام ؛ لە قورئانی پیـرۆز دایە کە هـیچ ناحـەقی و نادروسـتی و ناتەواویـەک ڕووی تـێ ناکـات لـە هـیچ کاتێکدا و لەهیچ لایەکەوەوە، پاشان لە سونەتی پێغەمـبەر دایە -صـلی الـلە علـیە وسـلم- ؛ کە بە هەوا وئـارەزووی خـۆی قسـە

ناکات بەڵکو ئەوەی دەیڵێت وەحیە لەلایەن خوداوە، پاشان یەکدەنگی وکۆدەنگی زانایانی ئیسلام، دوای ئەمانە زانایان جیاوازن سەبارەت بە چەند بنچینەیەکی تر گرنگترینیان بریتیە لە قیاس -پێچواندن- وزۆرینەی زانایان لەسەر ئەو ڕایەن کە بەڵگەیە ئەگەر مەرجە بەهەند وەرگیراوەکانی تێدا بێت، وبەڵگەکانیش لەسەر ئەم بنچینانە زۆرترن لەوەی سنووردار بکرێن و بەناوبانگترن لەوەی باس بکرێن.

ئەو بنچینانەی بەهەند وەردەگیرێت لە چەسپاندنی حوکمەکاندا

◆ بنچینەی یەکەم: قورئانی پیرۆز

سەبارەت بە بنچینەی یەکەم؛ قورئـانی پیـرۆز، لە زۆر شـوێنی قورئاندا ئامـاژە کـراوە بە واجبێتـی شـوێنکەوتنی ودەسـتگیرۆیی پێوەی وپاراستن وتێنەپەڕاندن وڕەچاوکردنی سنوورەکانی:

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ واتە: ﴿ئەم قورئانە کتێبێکی پیرۆزە دامانبەزاند (بۆ سەرجەم خەڵکی، لە هەموو کات و شوێنێکدا) دە ئێوەش شوێنی بکەون و تەقواتان هەبێت تاوەکو اللە ڕەحمتان پێبکات﴾ [الأنعام:١٥٥].

وپەروەردگار لە سورەتی (المائدة) دەفەرموێت:

﴿قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ * بەڕاستی لەلایەن خواوە ڕووناکیەکی ئاشکراتان بۆهاتووە -کە موحەمەدی پێغەمبەرمانە (صلى الله عليه وسلم)- هاوڕێ لەگەڵ کتێبێکی ڕوونکەرەوەدا (کە

قورئانه) (١٥) يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * (بێگومان) خوا بەو قورئانە پیرۆزە هیدایەت و ڕێنموویی ئەو کەسانە دەکات کە: شوێن ڕەزامەندی خوا کەوتوون، بەرەو ڕێبازەکانی ئاشتی و ئاسودەیی و لە تاریکایی یەکان دەریاندەهێنێت و ڕزگاریان دەکات و دەیانخاتە ناو ڕوناکیەوە بەفەرمانی خۆی و ڕێنموویيان دەکات بۆ سەر ڕێگەو ڕێبازی ڕاست و دروستی (دینداری و خواناسی و چاکە کاری) (١٦)﴾.

وخوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ * بەڕاستی ئەوانەی کە بێ باوەڕ بە ئەو قورئانەی بۆیان نێردرابوو، بێگومان ئەو قورئانەش کتێبێکی زۆر بەنرخ و ناوازە و بە هێز وبەپێزە (٤١) لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ * هیچ ناحەقی و نادروستی و ناتەواوییەک ڕووی تێ ناکات لە هیچ کاتێکدا و لەهیچ لایەکەوە، ڕەوانەکراو و نێردراوی زاتێکە کە خاوەنی حیکمەت و دانایيە و شایانی سوپاس و ستایشە(٤٢)﴾ [فصلت].

وپەروەردگار دەفەرموێت:

﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾

واتە: ﴿وئەم قورئانە بەوەحی ونیگا بۆم هاتووە تا ئێوە و هەموو ئەوانەی پێیان دەگات بەهۆیەوە ئاگادارتان بکەمەوە﴾ [الأنعام:١٩].

وخوای گەورە دەفەرموێت:

﴿هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِهِ﴾

واتە: ﴿ئەم (قورئانە) ڕاگەیاندنێکە بۆ خەڵکی بەگشتی تا بەهۆیەوە وریا بکرێنەوە و ئامۆژگاری پێ وەربگرن﴾ [إبراهيم:٥٢].

ئایەتەکان لەسەر ئەم مانایانە زۆرن، وزۆرێک لە فەرمووەدە سەحیحەکانی پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- هاتوون کە فەرمان دەکەن بە دەستگرتن بە قورئان وپەیڕەوکردنی، هەموو ئەمانە ئاماژەیە بۆئەوەی هەرکەسێک دەستی پێوە بگرێت ئەوا لەسەر ڕێبازی ڕاست وهیدایەتە وئەوەی وازی لێبهێنێت وشوێنی نەکەوت ئەوا لەسەر گومڕاییە، ولەو فەرموودانەیش کە چەسپاوە لە پێغەمبەری خوداوە -صلى الله عليه وسلم- ؛ لە وتاری حەجی ماڵئاوایی فەرمووی: «ئەوەم بۆ ئێوەم جێهێشتووە ؛ گومڕا نابن ئەگەر بەڕاستی دەستی پێوە بگرن» [رواه مسلم] ؛ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- مەبەستی قورئان وسونەتە.

ولە هەمان سەرچاوەی پێشوودا هاتووە کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«من دوو شتی گەورە وگرانتان بۆ جێدەهێڵم: یەکەمیان کتێبی خودا (قورئان) کە هیدایەت ونور ورێنمونی تێدایە شوێنی بکەون ودەستی پێوە بگرن».

پێغەمبەری خودا ﷺ رێنمونی کرد بۆ دەستگرتن بە قورئانەوە وهانی دان بۆی، پاشان فەرمووی :

«ئەهلی بەیتم ؛ خوای گەورەتان بەبیر دەهێنمەوە سەبارەت بە (مافی) ئەهلی بەیتم، خوای گەورەتان بەبیر دەهێنمەوە سەبارەت بە (مافی) ئەهلی بەیتم».

لە گێڕانەوەیەکدا سەبارەت بە قورئان فەرمووی:

«ئەوە پەتی خوای گەورەیە ؛ هەرکەسێک دەستی پێوە بگرێت لەسەر هیدایەتە، وهەرکەسێک وازی لێبهێنێت لەسەر گومڕاییە».

فەرموودەکان لەسەر ئەم واتایە زۆرن، وبەکدەنگی زانایان لەهاوەڵان وئەوانەی پاشیان هاتووە لەسەر واجبێتی دەستگرتن بە کتێبی خوای گەورە وحوکم کردن پێی وگەڕانەوە لەحوکم

کردندا بۆ لای وهەروەها گەڕانەوە بۆ سونەتی پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم-، ئەوەندە بەسە و وەڵام بەخشە شوێنی باسکردنی هەموو بەڵگەکان دەگرێتەوە.

◆ بنچینەی دووەم: ئەوەی بە سەحیحی وچەسپاوی هاتووە لە پێغەمبەری خوداوە -صلى الله عليه وسلم- وهاوەڵانی وئەوانەی پاشیان لە زانایان وئیمانداران

بنچینەی دووەم لە سێ بنچینەکە کە یەکدەنگی هەیە لەسەری ئەویش ئەو فەرموودانەیە کە بە سەحیحی ودروستی لە پێغەمبەرەوە هاتوون -صلى الله عليه وسلم-، هاوەڵان وئەوانەی پاشیان لە زانایان ؛ باوەڕیان بەم بنچینە هەیە و وەکو بەڵگە باسی دەکەن وفێری ئومەتی دەکەن.

لەسەر ئەم بابەتە کتێبی زۆر نووسراوە وڕوونکراوەتەوە لەکتێبەکانی (أصول الفقه : بنچینەکانی فیقهـ) و (المصطلح : زانستی فەرموودە)، وبەڵگەکان لەسەر ئەم بابەتە زۆرن ولە ژماردن نایەن، ولەوانەیش ئەوەی هاتووە لە قورئاندا سەبارەت بە فەرمانکردن بە شوێنکەوتنی وگوێڕایەڵیکردنی، ئەمە ئاراستەکراوە بۆ خەڵکی سەردەمی خۆی وئەوانەی لەپاشی دێن هەتاوەکو ڕۆژی قیامەت چونکە پێغەمبەری خودا -صلى الله

علیه وسلم- بۆ هەموو خەڵکی نێردراوە، وئەو -صلى الله علیه وسلم- ڕاڤەکاری کتێبی خوای گەورەیە ؛ وئەوەی تێیدا هاتووە ڕوونی دەکاتەوە بەقسەکانی وکردەوەکانی وبێدەنگ بوون وڕازی بوونی لەسەر قسەیەک یان کردەوەیەک لەپێشی کرابێت -تەقریر-، وئەگەر سونەتی پێغەمبەری خودا نەبوایە مسوڵمانان ژمارەی ڕکاتەکانی نوێژە فەرزەکان وچۆنیەتی ئەنجامدانی نوێژەکان وئەوەی واجبە تێیدا ؛ لەلایان نەزانراو بوو، و وردەکاری ڕۆژووگرتن وزەکات وحەج وجیهاد وفەرمان بەچاکە ونەهی لە خراپەیان ؛ نەدەزانی، ونەیاندەزانی وردەکاری حەڵاڵ وحەرام چیە لە مامەڵەکان وشتە حەرامکراوەکان وئەوەی خوای گەورە واجبی کردووە لە سنوورە -حەددە- شەرعیەکان وسزاکان، لەو ئایەتانەی لەسەر ئەم بابەتە هاتووە:

لە سورەتی (آل عمران) خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

واتە: ﴿گوێڕایەڵ و فەرمانبەرداری خوا و پێغەمبەرەکەی بن بەڵکو خوای گەورە ڕەحمتان پێبکات﴾.

وله سورەتی (النساء) ؛ پەروەردگار دەفەرموێت:

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلً﴾

واتە: ﴿ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە، فەرمانبەردار و گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەر و فەرمانڕەواکان بکەن کە وەک خۆتان باوەڕدارن، خۆ ئەگەر لە شتێکدا بوو بەکێشەتان دەربارەی حوکمی خوایی، ئەوە ئەو کێشەیە بگێڕنەوە بۆ لای خواو پێغەمبەرەکەی (صلى الله عليه وسلم) (کە قورئان و سوننەت دەگەیەنێت)، ئەگەر ئێوە باوەڕتان بەخواو بە ڕۆژی قیامەت هەیە، (ڕەفتارکردنتان) بەو شێوەیە چاکترین و جوانترین سەرچاوەیە بۆ چارەسەری کێشەکانتان﴾.

وهەر له سورەتی (النساء) ؛ پەروەردگار دەفەرموێت:

﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾

واتە: ﴿ئەوەی فەرمانبەرداری پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بکات، ئەوە بەڕاستی فەرمانبەرداری خوای کردووە، ئەو کەسەیشی

پشت هەڵکرد (ئەوە خۆی زەرەرمەند دەبێت) خۆ ئێمە تۆمان نەناردووە تا ببیتە چاودێر بەسەر ئەوانەوە﴾.

چۆن دەکرێت گوێڕایەڵی بکرێت و بۆ چارەسەر کردنی ناکۆکی نێوان خەڵکی بگەڕێینەوە بۆ قورئان وسونەت ؛ ئەگەر سونەتەکەی وەکو بەڵگە مامەڵەی لەگەڵ نەکرێت یان هەمووی پارێزراو نەبێت، بۆیە بەپێی ئەم قسەیە ؛ خوای گەورە فەرمانی بە بەندەکانی کردووە بە شوێنکەوتنی شتێک کە هەر بوونی نیە، وئەمیش پوچەڵترین شتە وگەورەترین کوفرە بە خوای گەورە وگومان خراپیە بە ئەو زاتە -سبحانە وتعالی-.

خوای گەورە -عز وجل- لە سورەتی -النحل- دەفەرموێت:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

واتە: ﴿و ئێمە قورئانمان بۆ تۆ دابەزاند، تا بۆ خەڵکی ئەوە ڕوون بکەیتەوە کە بۆیان هێنراوەتە خوارەوە، بۆ ئەوەی بیرێك بکەنەوە و تێبفکرێن﴾.

وهەروەها پەروەردگار لە هەمان سورەتی پێشوو دەفەرموێت:

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

واتە: ﴿ئێمە قورئانمان دانەبەزاندووەتە سەر تۆ تەنها بۆ ئەوە نەبێت کە هەرچی ئەو خەڵکە کێشەی لەسەر هەیە (لە بابەتەکانی دنیاو دین) بۆیان ڕوون بکەینەوە و ببێتە هۆی هیدایەت و ڕەحمەتیش بۆ ئەو کەسانەی کە ئیمان و باوەڕ دەهێنن﴾.

چۆن خوای گەورە فەرمانەکات بە پێغەمبەرەکەی -صلى الله عليه وسلم- کە ئەوەی دابەزیوە -قورئان- ڕوونی بکاتەوە ؛ لەکاتێکدا سونەت بوونی نەبێت یان بەڵگەی تێدا نەبێت؟

وەهەروەها پەروەردگار لەسورەتی -النور- دەفەرموێت:

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾

واتە: ﴿پێیان بڵێ: فەرمانبەرداری خوا و فەرمانبەرداری پێغەمبەر بن، خۆ ئەگەر پشتیان هەڵکرد، ئەوا ئەو تەنها گەیاندنی پەیامی خودای لەسەر شانە، وئێوەیش سەرپێچی و یاخی بوونەکەتان لەسەرتان دەکەوێت، خۆ ئەگەر فەرمانبەرداری بن و گوێڕایەڵ و

ملکەچ بن بە ڕاستی ئەوە هیدایەت وەردەگرن، دڵنیاش بن کە ئەرکی سەرشانی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- تەنها گەیاندنێکی ڕوون و ئاشکرایە﴾.

و لەهەمان سورەت خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

واتە: ﴿ئەی ئیمانداران: نوێژەکانتان لە کاتی خۆیدا بە چاکی ئەنجام بدەن و زەکاتی ماڵەکانتان بدەن و فەرمانبەرداری پێغەمبەریش بکەن بەڵکو ڕەحمەتان پێبکرێت﴾.

وپەروەردگار لەسورەتی (الأعراف) دەفەرموێت:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

واتە: ﴿(ئەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بڵێ: ئەی خەڵکینە بەڕاستی من پێغەمبەری خودام بۆ ئێوە بەگشتی، ئەو خوایەی کە هەر بۆئەوە خاوەندارێتی ئاسمانەکان و زەوی، هیچ خوایەک نیە جگە لەو زاتە، دەژێنێت و دەمرێنێت، کەواتە باوەڕ بهێنن بەو خوایە و

بە پێغەمبەرەکەی، کە هەواڵدەرێکی نەخوێندەوارە، (تاهیچ کەس نەڵێت پیاوێکی خوێندەوار بووە و خۆی قورئانی داناوە) ئەو پێغەمبەرەی کە خۆی باوەڕ دەهێنێت بە خواو بە فەرموودەکانی، دە ئێوەش شوێنی بکەون، بۆ ئەوەی ئێوە ڕێنموویی بکرێن﴾.

لەو ئایەتانەدا ئاماژەی ڕوون هاتووە سەبارەت بەوەی هیدایەت وڕەحمەت لە شوێنکەوتنی پێغەمبەرە -صلى الله عليه وسلم-، وچۆن ئەمە دەبێت ئەگەر کردەوە بە سونەتەکەی نەکرێت یان بووترێت ڕاست وسەحیح نیە یان بووترێت ناکرێت پشتی پێ ببەستین وەکو بەڵگە.

پەروەردگار لەسورەتی (النور) دەفەرموێت:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

واتە: ﴿دەبا ئەوانەی کە سەرپێچی فەرمانەکانی (پێغەمبەری خودا) دەکەن بترسن لەوەی کە تووشی تاقی کردنەوەیەکی سەخت، یان تووشی سزایەکی بە ئێش ببن﴾.

وخوای گەورە لەسورەتی (الحشر) دەفەرموێت:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

واتە: ﴿جا ئەوەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) پێی بەخشیوون وەری بگرن، هەر فەرمانێکی پێدان بەگوێی بکەن، قەدەغەی هەر شتێکی لێ کردن لێی دوور بکەونەوە، لە خوا بترسن؛ چونکە بەڕاستی خوا سزای بە ئێش وسەختە﴾.

ئەو ئایەتانەی کە ئاماژەن بۆ ئەم بابەتە زۆرن وهەموویان بەڵگەن لەسەر واجبێتی شوێنکەوتن وگوێڕایەڵیکردنی -صلى الله عليه وسلم-، وشوێنکەوتنی ئەوەی پێی هاتووە هەروەکو لەبەڵگەکانی پێشووتر باسکرا سەبارەت بە واجبێتی شوێنکەوتنی قورئان ودەستگرتن پێوەی وگوێڕایەڵبوونی فەرمانەکانی ونەهێ لێکراوەکانی، وقورئان وسوننەت دوو بنچینەن هەرکەسێک نکۆڵی لەیەکێکیان بکات ئەوا نکۆڵی لە ئەوی تریان کردووە و بەدرۆی داناوە، وئەمەیش کوفر وگومڕاییە ودەرچوونە لە بازنەی ئیسلام بەیەکدەنگی زانایان.

هەندێك لەو فەرموودانەی لە پێغەمبەرەوە -صلى الله عليه وسلم- لەمبارەیەوە هاتوون:

فەرمـوودەی زۆری مـوتەواتیر[1] هـاتووە لە پێغەمـبەری خـوداوە -صـلى الـله علـيه وسـلم- سـەبارەت بە واجبێتـی گوێڕایەڵیکردنی وشوێنکەوتنی ئەوەی پێـی هـاتووە، وحەرامێتـی سـەرپێچیکردنی فەرمانەکـانی ئەمـیش دەرهەق بەئەوانەی لەسـەردەمی ئەو بـوون وئەوانەیشـی لە پاشـی دێـن هەتـاوەکو قیـامەت، نمـونەی ئەو فەرمـوودانە ؛ ئەم گێـڕانەوەیە لە ئەبـو هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەر -صلى الـله علـيه وسلم- دەفەرموێت:

«هەرکەسێک گوێڕایەڵی من بێت ئەوا گوێڕایەڵی الله بووە و هەرکەسێک سەرپێچی -فەرمانی- من بکات ئەوا سەرپێچی -فەرمانی- الله ی کردووە».

[1] موتەواتیر: ئەو فەرموودەیە کە لەڕێگای کۆمەڵێکی زۆر گێڕدراوەتەوە لە کۆمەڵێك زۆری تر ؛ کە مەحاڵە ڕێك کەوتبن لەسەر درۆکردن لە گێڕانەوەیدا.

وله [صحيح البخاري] دا هاتووه كه پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«هەموو ئومەتەکەم دەچنە بەهەشتەوە مەگەر کەسێک نەیەوێت، ووترا: کێ نایەوێت ئەی پێغەمبەری خودا؟ فەرمووی: هەرکەسێک گوێڕایەڵی من بێت ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە و هەرکەسێک سەرپێچی -فەرمانی- من بکات ئەوا نایەوێت بچێتە بەهەشتەوە-».

و[أحمد] و [أبو داود] و [الحاكم] بە سەنەدێکی[٢] چەسپاو وسەحیح -ڕاست ودروست- گێڕاویانەتەوە لە میقدام کوڕی مەعدی کریبەوە کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «من قورئان و هاوشێوەی قورئانم پێبەخشراوە، نزیکە لەوەی کەسێک دوای تێری لەسەر جێگاکەی پاڵیداوەتەوە، ودەڵێت: دەست بگرن بە ئەم قورئانە، هەرشتێک حەڵاڵکرا بوو تێیدا؛ ئێوەش بە حەڵاڵی دابنێن، و هەرشتێک حەرامکرابوو تێیدا؛ ئێوەش بە حەرامی دابنێن».

[٢] سەنەد یان ئیسناد: واتا زنجیرەی ئەو پیاوانەی فەرموودەکەیان گێڕاوەتەوە هەتاوەکو دەگاتە ئەو کەسەی دەقەکەی -مەتنەکەی- وتووە.

و[أبـــو داود] و [إبـــن ماجـــه] بە ســـەنەدێکی چەســـپاو وســـەحیح دەیگـــڕێنەوە لە ئەبـــی رافـــیعەوە کە پێغەمـــبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«یەکێکتان نەبینم لە حەوانەوەی دوای تێری لەسەر جێگاکەی پاڵی داوەتەوە، فەرمانێکی منی بۆ بێت لەو شتانەی فەرمانم پێکردووە یان نەهیم لێکردووە دەڵێت نازانین، ئەوەی لە کتێبی خوای گەورە هەبێت شوێنی دەکەوین».

ولە حەســەنی کــوڕی جــابرەوە دەڵێــت: گــوێم لە میقــدام کوڕی مەعـدی کەریـب بـوو -ڕەزای خـوای لێبێـت- کە دەیـووت: پێغەمـبەری خـودا -صـلى الـله علـيه وسـلم- لەڕۆژی خەیـبەردا هەندێک شتی حەرامکرد پاشان فەرمووی:

«نزیکە لەوەی کەسێک من بەدرۆ بخاتەوە، لەکاتی حەوانەوەی دوای تێری پاڵی داوەتەوە لەسەر جێگاکەی، وفەرموودەی منی بۆ باسدەکرێت، دەڵێت: لە نێوان ئێمە وئێوە کتێبی خودایە (قورئانە)، هەرشتێک حەڵاڵکرابوو؛ ئێمەش بە حەڵاڵی دادەنێین، و هەرشتێک حەرامکرابوو؛ ئێمەش بە حەرامی دادەنێین، دەی باش بزانن هەرشتێک پێغەمبەری خودا حەرامی کردبێت هەروەکو ئەوە وایە اللّٰه حەرامی

کردبێت» [الحاكم والترمذي وابن ماجه] گێڕاویانەتەوە بەئیسنادێکی سەحیح -دروست-.

فەرمـــوودەی زۆری مـــوتەواتیر هـــاتووە لە پێغەمـــبەری خوداوە -صلى الله عليه وسلم- ؛ کە وەسیەتی هاوەڵانی دەکـرد لە وتارەکانیدا کە ئەوەی ئامادەیە بیگەنێت بە ئەوەی ئامـادە نـیە وپێیانی دەفەرموو:

«هەندێجار (ئەوەی فەرموودەکەی) پێگەیەنراوە تێگەیشتووتر وشارەزاترە لە گوێگر(ی فەرموودەکە بووە)».

لەو فەرمـــوودانەش ئەوەی لە لای (بوخـــاری ومســـلم) هاتووە ؛ کە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- کاتێک وتـاری بـۆ خەڵکـی دا لە حەجـی مالّئـاوایی لە ڕۆژی عەرەفە هاوتـا بەڕۆژی جەژنی قوربان -يوم النحر-، پێیانی فەرموو:

«ئەوەی ئامادەیە با بیگەنێت بە ئەوەی ئامادە نیە، هەندێجار (ئەوەی فەرموودەکەی) پێگەیەنراوە تێگەیشتووتر وشارەزاترە لە گوێگر(ی فەرموودەکە بووە)».

ئەگەر سونەتەکەی بەڵگە نەبوایە لەسەر ئەوانەی دەیبیستن و لەسەر ئەوانەیشی پێیان دەگات، وئەگەر بەردەوام بەڵگە نەبوایە هەتاوەکو ڕۆژی قیامەت ئەوا فەرمانی نەدەکرد بە گەیاندنی، کەواتە سونەت بەڵگەیەکی دامەزراوە لەسەر ئەوانەی دەیبیستن لە پێغەمبەری خوداوە -صلى الله عليه وسلم- و لەسەر ئەوانەیشی بۆیان گێڕدراوەتەوە بە سەنەدی ڕاست وسەحیح.

هاوەڵانی پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- سونەتە وتەیی وکرداریەکانی ئەویان پاراستووە و لەبەریان کردووە، وگەیاندویانە بەئەوانەی لەپاشیان هاتوون لە تابیعیەکان وتابیعیەکان گەیاندویانە بە ئەوانەی پاش خۆیان، وبەم شێوەیە زانایان نەوە لەپاش نەوە وسەردەم لەپاش سەردەم ئەم ئاینەیان بۆ ئێمە گێڕاوەتەوە، و بە جوانی لە کتێبەکانیان یاداشتیان کردووە و فەرمووە چەسپاو وڕاستەکانیان جیا کردووەتەوە لە فەرموودە لاواز وزەعیفەکان، وبۆ جیاکاری نێوان فەرموودە سەحیح ولاوازەکان ؛ چەندین یاسا و ڕێسایان بۆ دارشتە کردووین، وزانایان زۆر بەچاکی فەرموودەکانیان پاراستووە بۆمان ؛ هەروەکو چۆن قورئان لە

لایەن پەروەردگـــارەوە پـــارێزراوە لە دەســـتکاری کردنـــی دەستکاریکاران وبەلاڕێدا بردنـی مولحیـدەکان ودەسـتکاریکردنی چەواشـەکارەکان، ئەمـیش هـاتنە دی مانـای ئەم ئـایەتەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾

واتە: ﴿بەڕاستی هەر ئێمە قورئانمان دابەزاندووەو بێگومان هەر ئێمەش پارێزگاری دەکەین و (نایەڵین دەستی خیانەتکار هیچ جۆرە دەستێکی تێ بخات و هەموو هەوڵێك بۆ دەستکاری کردنی نەزۆکە)﴾ [الحجر:٩].

بێگومـان سـونەتی پێغەمـبەری خـودا -صـلی الـلە علـیە وسلم- وەحی دابەزنێراوە، خوای گەورە پاراسـتوویەتی هەروەکـو چۆن قورئانی پاراستووە و زانایانی ڕێنمـونی کـردووە بـۆ پاراسـتنی فەرموودەکان، کە بەلاڕێ بردنـی چەواشـەکارەکان ولێکـدانەوەی نەفامەکـانی لـێ دوور دەخەنەوە وبەرگـری لێـدەکەن بەرامـبەر تۆمەتی نەفام ودرۆزن وبێ دینەکـان، چـۆن وا نابێـت لەکاتێکـدا خـوای گەورە فەرموودەکـانی سـەروەرمانی کـردووە بە ڕاڤەکـاری قورئـانی پیـرۆز وڕوونـکەرەوەی ئەوەی تێیـدایە لە حوکمەکـان وباسکردنی چەند حوکمێک کە لە قورئانـدا بـاس نەکـراوە، وەکـو

ڕوونکـردنەوەی حوکمەکـانی شـیرپێدان وهەنـدێک حـوکمی پەیوەست بە میرات وحەرامبوونی ئەوەی پیاو لەیەک کاتـدا دوو خێزانی هەبێت کە خوشکی یەکتر بن یـان ئافرەتێـک وپـورەکەی خێزانـی بـن، وجـگە لەمـانە لەو حوکمـانەی کە لە سـەحیحی سونەتدا هاتوون ولە قورئانی پیرۆزدا باس نەکراون.

هەنـدێك لە وتە گێڕدراوەکـان لە هـاوەڵان وتابیعیەکـان وئەو زانایانەی لەپاشیان هاتوون ؛ سەبارەت بە گەورەدانانی سونەت و واجبێتی کارپێکردنی:

لە (بوخاری وموسلم)دا هاتووە کە ئەبـو هـورەیرە -ڕەزای خوای لێبێت- فەرموویەتی: کاتێک پێغەمبەری خودا -صلی الـلە علیه وسلم- وەفاتی کرد کۆمەڵێک هەڵگەڕانەوە لە عەرەبەکـان، ئەبـوبەکری سـدیق -ڕەزای خـوای لێبێـت- فەرمـووی: واللّٰه دەجەنگم دژی ئەوانەی جیـاوازی دەکەن لەنێـوان نـوێژ وزەکـات -واتا دەڵێن نوێژ دەکەین بەس زەکات نـادەین-، عـومەر -ڕەزای خـوای لێبێـت- فەرمـووی: چـۆن دژیـان دەجەنگیـت لەکاتێـک پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- فەرموویەتی:

«فەرمانم پێکراوە بجەنگم بەرامبەر خەڵکی هەتاوەکو دەڵێن: (لا إِله إِلا الله) ئەگەر وتیان ئەوا خوێن ومااڵیان لە من پارێزراوە مەگەر بە مافی ڕەوا نەبێت».

ئەبو بەکری سدیق فەرمووی: ئایا زەکات لە مافی نیە، واللە ئەگەر -تەنانەت زەکاتی- بزنە مێیەکان نەدەن کە دەیاندا بە پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- ؛ ئەوا دژیان دەجەنگم بەهۆی ئەو ڕێگری کردنە، عومەر -ڕەزای خوای لێبێت- فەرمووی: زانیم کە خوای گەورە سینەی ئەبوبەکری ڕێنمووێنی کردووە بۆ جەنگان بۆیە بۆم دەرکەوت کە ئەو لەسەر هەق و ڕاستییە.

هاوەاڵنیش هاوڕای ئەبو بەکر بوون -ڕەزای خوایان لێبێت- بۆیە جەنگان دژی هەاڵگەڕاوەکان -مورتەدەکان- بۆئەوەی بیانگەڕێننەوە بۆ ئیسالم، وکوشتنی ئەوانەی کە پێداگیر بوون لەسەر پاشگەزبونەوەیان، لەم چیرۆکەدا ڕوونترین بەاڵگە هەیە لەسەر بە گەورەدانانی سونەت و واجبێتی کردەوە پێکردنی، وداپیرەی مردوویەک هات بۆ الی ئەبو بەکر -ڕەزای خوای لێبێت- پرسیاری لێکرد سەبارەت بە بەشی لە میرات ئەویش پێی فەرموو: هیچ بەشێک بۆ تۆ دانەنراوە لە کتێبی

خـوای گەورە ونـازانم کە پێغەمـبەری خـودا -صـلی الـلە علـیە وسلم- بڕیاری لەسەر شتێک دابێـت بـۆ تـۆ وپرسـیار لە خەڵکـی دەکەم، پاشان پرسیاری لە هاوەڵان کرد -ڕەزای خوایـان لێبێـت- وهەندێکیان شاهێدیان لەسەر ئەوە دا کە پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- بڕیـاری بە یەک لەسـەر شـەش داوە بـۆی، دواجـار ئەبو بەکر بڕیاری یەک لەسەر شەشی بۆ دا.

وعومەر -ڕەزای خـوای لێبێـت- وەسـیەتی کاربەدەسـتانی دەکرد بۆئەوەی دادوەری لەنێوان خەڵکی بکەن بە قورئـان ئەگەر مەسەلەکە لە قورئان نەبوو ئەوا بە سونەتی پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم-.

کاتێک ئیمامی عومەر حوکمی ئەو ئافرەتەی لا ناڕوون بوو کە بەهۆی لێدانی یەکێکەوە منداڵەکەی بە مردوویـی لەبـارچوو، پرسیاری لە هاوەڵان کـرد -ڕەزای خوایـان لێبێـت- لەمبـارەیەوە؛ موحەمەد کوڕی مەسلەمە و موغیرەی کوڕی شوعبە شـاهێدیان دا -ڕەزای خوایان لێبێت- کە پێغەمبەر -صلی الله علیه وسـلم- حوکمی داوە بەوەی خوێنی کۆرپەلەی لەبـارچوو هێنـدەی نرخـی بەندەیە -کۆیلەیە-.

کاتێک لای ئیمامی عوسمان حوکمی عیدە[٣] گرتنی ئافرەت لەماڵی مێردی لەدوای وەفاتی هاوسەری لا ناڕوون بوو، فریعە کچی مالک کوڕی سنان خوشکی ئەبی سەعید -ڕەزای خوای لێبێت- هەواڵی پێدا : کە پێغەمبەر -صلی اللە علیە وسلم- فەرمانی پێکردووە پاش ئەوەی مێردەکەی وەفاتی کرد لە ماڵەوە بێت هەتاوەکو ماوەی دیاریکراو تەواو دەبێت -چوار مانگ وە دە ڕۆژ-، دواجار عوسمان قەزاوەتی بەوە کرد.

بەم شێوەیە عوسمان -ڕەزای خوای لێبێت- بەپێی سونەت بڕیاری دا لەسەر جێبەجێکردنی حەددی شەرعی لەسەر (وەلید کوڕی عوقبە) لەو کاتەی ئارەقەی خواردەوە. کاتێک گەیشت بە عەلی -ڕەزای خوای لێبێت- کە عوسمان -ڕەزای خوای لێبێت- نەهی کردووە لە موتعەی حەج -نییەت هێنان بۆ ئەنجامدانی حەج وعومەر پێکەوە- ؛ عەلی -ڕەزای خوای لێبێت- نییەتی بۆ حەج وعومرە پێکەوە هێنا وفەرمووی: واز ناهێنم لە سونەتی پێغەمبەری خودا -صلی اللە علیە وسلم- بەهۆی قسەی هیچ یەکێک لە خەڵکی، وکاتێک هەندێک خەڵک بەڵگەیان هێنایەوە بەرامبەر ئیبن عەباس -ڕەزای خوایان

[٣] عیدە: واتا ماوەی چاوەڕوانی ئافرەت بۆئەوەی شوویەکی تر بکات ؛ لەپاش مردنی مێردەکەی یان تەڵاقدانی.

لێبێت- بە قسەی ئەبوبەکر وعومەر -ڕەزای خوایان لێبێت- سەبارەت بە موتعەی حەج و باشتر وایە تەنها حەج بکرێت، ئیبن عەباس فەرمووی: نزیکە لەوەی بەرد باران بکرێن لە ئاسمانەوە، دەڵێم: پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- فەرموویەتی و ئێوە دەڵێن ئەبوبەکر وعومەر فەرموویانە.

ئەگەر کەسێک پێچەوانەی سونەت بکات بەهۆی قسەی ئەبوبەکر وعومەرەوە ؛ مەترسی سزادانی لەسەر بێت، ئەی چی سەبارەت بە حاڵی ئەو کەسەی پێچەوانەی سونەت دەکات بەهۆی ڕاوبۆچوونی کەسێکی تر لە خوار ئەوانەوە یان بەهۆی ڕاو بۆچوونی خۆیەوە، وکاتێک هەندێک خەڵک ناکۆک بوون لەگەڵ عبدالله ی کوڕی عومەر -ڕەزای خوایان لێبێت- سەبارەت بە شتێک لە سونەت عبدالله فەرمووی: ئایا ئێمە فەرمانمان پێکراوە بە شوێنکەوتنی عومەر یان شوێنکەوتنی سونەت؟

کاتێک پیاوێک وتی بە عیمرانی کوڕی حوصەین -ڕەزای خوایان لێبێت- : سەبارەت بە قورئان قسەمان بۆ بکە، لەکاتێکدا ئەو باسی سونەتی دەکرد ؛ عیمران تورە بوو -ڕەزای خوای لێبێت- وفەرمووی: سونەت ڕاڤەی قورئانی خوای گەورەیە، وئەگەر سونەت نەبووایە نەماندەزانی کە نوێژی نیوەڕۆ چوار

ڕکاتە ونوێژی مەغریب سێ ڕکاتە ونوێژی بەیانی دوو ڕکاتە، و وردەکاری حوکمەکانی زەکات وزۆر شتی تر نەزانراو بوو لەلامان کە سونەت بە وردی باسیکردووە وڕوونی کردووەتەوە.

گێڕانەوەی زۆر هاتووە لە هاوەڵانەوە -ڕەزای خوایان لێبێت- سەبارەت بە بەگەورەدانانی سونەت و واجبێتی کردەوە پێکردنی وئاگادارکردنەوە لە پێچەوانە کردنی، لەوانەش لەو کاتەی عبدالله کوڕی عومەر -ڕەزای خوای لێبێت- دەیگێڕایەوە کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- فەرموویەتی:

«ڕێگری مەکەن لە ئافرەتان لەوەی ئامادەی مزگەوتەکان ببن».

یەکێک لە کوڕەکانی ووتی: واللّٰه ڕێگریان لێدەکەین. (عبدالله) لێی تووڕە بوو، وقسەی توندی پێوت ؛ پاشان فەرمووی: دەڵێم پێغەمبەری خودا فەرموویەتی وتۆ دەڵێیت واللّٰه ڕێگریان لێدەکەین.

عبدالله کوڕی ئیبن موغەفەلی موزەنی -ڕەزای خوای لێبێت- کە لە هاوەڵانی پێغەمبەری خودایە -صلى الله عليه وسلم- ؛ کاتێک بینی کەسێکی نزیکی خەریکی بەردەڵدانە بە

پەنچەکانی -بە پەلەپیتکە[٤]-، (ئیبن موغەفەل) پێی فەرموو: «پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- نەهی کردووە لەو کارە»، وفەرموویەتی:

«نە ڕاوی پێ دەکرێت، ونە زیان بە دوژمن دەگەیەنێت، بەڵکو چاو کوێر دەکات، ودان دەشکێنێت».

پاشان کەسە نزیکەکەی دیسانەوە بەردەوام بوو لەسەر کارەکەی خۆی و وازی نەهێنا، (ئیبن موغەفەل) فەرمووی: واللّٰه هەرگیز قسەت لەگەڵدا ناکەم، پێت دەڵێم کە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- نەهی لێکردووە، و هەر بەردەوامیت لەسەر کارەکەت؟!

(البيهقي) دەیگێڕێتەوە لە ئەیوبی سیختیانی تابیعیەوە کە فەرموویەتی: ئەگەر باسی سونەتت کرد بۆ کەسێک، وئەو ووتی: واز لەمە بێنە، وباسی قورئانمان بۆ بکە ئەوا بزانە کە گومڕایە، وئەوزاعی -ڕەحمەتی خوای لێبێت- فەرموویەتی: سونەت بڕیار لەسەر قورئان دەدات وڕوونی دەکاتەوە یان ئەوەی ڕەهایە لە قورئاندا لە سونەتدا دیاریکراوە یان هەندێک حوکم

[٤] (پەلەپیتکە -خەزف: الخَذْف- : شێوەیەکی وەشاندنی وردە بەردە بە بەکارهێنانی پەنجەکانی دەست)

باس دەکرێت لە سونەتدا کە لە قورئانـدا نەهـاتووە، هەروەکـو خوای گەورە -سبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

واتە: ﴿و ئێمە قورئانمان بۆ تۆ دابەزاند، تا بۆ خەڵکی ئەوە ڕوون بکەیتەوە کە بۆیان دابەزێندراوە، بۆ ئەوەی بیرێك بکەنەوە و تێفکرن﴾.

وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«من قورئانم پێدراوە و هاوشێوەی قورئان -مەبەستی سوننەیە».

بەیهەقـــی دەیگێـــڕێتەوە لە عـــامر شـــەعبییەوە -ڕەحمەتـــی خـــوای لێبێـــت- کە بە هەنـــدێک خەڵکـــی ووت: ئێـــوە تیـــاچوون لەوکـــاتەی وازتـــان لە (ئاثـــار) هێنـــا مەبەســـت فەرمـــوودە ســـەحیحەکانە، وهەر بەیهەقـــی دەیگێـــڕێتەوە لە ئەوزاعـــیەوە -ڕەحمەتـــی خـــوای لێبێـــت- کە بە هەنـــدێک لە هاوەڵانی ووت: ئەگەر فەرموودەیەکت پێگەیشت لە پێغەمبەری خوداوە -صـلى الـله علـيه وسـلم- ئاممـان نەکەیـت قسـەیەک

بکەیت جیاواز لە فەرمووەکەی سەروەرمان، چونکە بەدڵنیاییەوە سەروەرمان گەیەنەری فەرمانەکانی اللە یە.

هەر بەیهەقی لە ئیمام سوفیانی کوڕی سەعیدی سەوریەوە -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەیگێڕێتەوە کە فەرموویەتی: زانست هەمووی بریتییە لە زانست بە ئاثار -قسەکانی پێشین-، وئیمامی مالیک -ڕەحمەتی خوای لێبێت- فەرموویەتی: هەموو یەکێکمان قسەی وەردەگیرێت وڕەت دەکرێتەوە مەگەر خاوەنی ئەم گۆڕە نەبێت وئاماژەی کرد بۆ گۆڕی پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم-.

ئەبو حەنیفە -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێت: ئەگەر فەرموودەمان پێگەیشت لە پێغەمبەری خوداوە -صلى الله عليه وسلم- ئەوا لەسەر سەر وچاو.

ئیمامی شافیعی -ڕەحمەتی خوای لێبێت- فەرموویەتی: هەرکاتێک فەرموودەیەکی سەحیحم بۆتان گێڕانەوەیە لە پێغەمبەری خوداوە -صلى الله عليه وسلم- ودەستم پێوە نەگرت وکارم پێنەکرد، ئەوا دەتانکەم بە شاهێد لەسەر ئەوەی ئەقڵم نەماوە ولەدەستمداوە.

هەروەها -ڕەحمەتی خوای لێبێت- فەرموویەتی: ئەگەر قسەیەکم ووت وفەرموودەیەکتان بیست لە پێغەمبەری خوداوە -صلی الله علیه وسلم- کە پێچەوانەی بوو ؛ ئەوا قسەکەی من بدەن بە دیواردا -ڕەتی بکەنەوە-.

ئیمامی ئەحمەد -ڕەحمەتی خوای لێبێت- بە هەندێک لە هاوەڵانی فەرموو: تەقلیدی -لاسایی- من ومالیک وشافیعی مەکە، ولەو شوێنەوە بەڵگە وەربگرە کە ئێمەوە وەرمانگرتووە -واتا دەست بە فەرموودەکانی سەروەر بگرە وبەس-.

هەروەها -ڕەحمەتی خوای لێبێت- فەرموویەتی: سەیرە بەلامەوە کەسانێک ئیسناد ودروستی وچەسپاوی ئیسنادیان بۆ دەرکەوتووە لە پێغەمبەری خوداوە -صلی الله علیه وسلم- ؛ پاشان دەچن بۆ لای سوفیان -بۆئەوەی فتوایان بۆ بدات لەسەر مەسەلەیەک کە فەرموودەی ڕوونی لەسەرە-، لەکاتێکدا خوای گەورە -سبحانه وتعالی- دەفەرموێت:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

واتە: ﴿دەبا ئەوانەی کە سەرپێچی لە فەرمانی دەکەن بترسن لەوەی کە تووشی تاقی کردنەوەیەکی سەخت، یان تووشی سزایەکی بە ئێش ببن﴾.

هەروەها فەرموویەتی: ئایا دەزانی فیتنە چیە؟ فیتنە شیرک وهاوبەش دانانە بۆ اللە، لەوەیە ئەگەر هەندێک لە فەرموودەکانی -صلی اللە علیە وسلم- ڕەت بکاتەوە ؛ دڵی تووشی شتێک لە گومڕایی ولادان بێت، ودواجار گومڕا دەبێت وتیا دەچێت.

بەیهەقی دەیگێڕێتەوە لە موجاهیدی کوڕی جەبری تابیعیەوە سەبارەت بەم ئایەتە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾

واتە: ﴿خۆ ئەگەر لە شتێکدا بوو بەکێشەتان دەربارەی حوکمی خوایی، ئەوە ئەو کێشەیە بگێڕنەوە بۆ لای خواو پێغەمبەرەکەی (صلی اللە علیە وسلم) (کە قورئان و سوننەت دەگەیەنێت)﴾.

موجاهید فەرموویەتی: گەڕانەوە بۆ لای خوای گەورە ؛ واتا گەڕانەوە بۆ قورئان، وگەڕانەوە بۆ لای پێغەمبەرەکەی واتا گەڕانەوە بۆ سوننەت.

بەیهەقی لە زوهریەوە دەگێڕێتەوە -ڕەحمەتی خوای لێبێت- فەرموویەتی: زانایانی پێشوومان فەرموویانە دەستگرتن بە سوننەت ؛ هۆکاری ڕزگاربوونە، وئیبن قودامە -ڕەحمەتی

خـــوای لێبێـــت- لە کتێبـــی (روضـــة النـــاظر) ســـەبارەت بە ڕوونکردنەوەی بنچینەکانی حوکمەکان دەڵێت: وبنچینەی دووەم لە بەڵگەکان ؛ سـونەتی پێغەمـبەری خـودایە -صـلی الـلە علـیە وسلم-، وفەرموودەی پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- بەڵـــگەیە لەســـەر ڕاســـتگۆیی ئەو، و اللّٰه فەرمـــانیکردووە بە گـــوێڕایەڵیکردنی وهۆشـــداری داوە لە ســـەرپێچی کردنـــی فەرمانەکانی. مەبەست باسکرا.

سەبارەت بەم ئایەتە:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

واتە: ﴿دەبا ئەوانەی کە سەرپێچی لە فەرمانی دەکەن بترسن لەوەی کە تووشی تاقی کردنەوەیەکی سەخت، یان تووشی سزایەکی بە ئێش ببن﴾.

ئیـــبن کەســـیر لە ڕاڤەی ئەم ئـــایەتەدا فەرمـــوویەتی: لە فەرمانەکـــانی پێغەمـــبەری خـــودا، وفەرمانەکـــانی واتە: ڕێبـــاز ومەنـهەج وسـونەت وشـەریعەتی، بـۆیە قسـە وکردەوەکـان بە سـوننەتی (بە قسـە وکـردەوەی) پێغەمـبەری خـودا دەپێورێـت وبەراورد دەکرێت، هەر قسە وکردەوەیەک بەپێی سونەت بێت ؛

قبـولْ دەکرێـت، وئەگەر پـێچەوانەی بێـت ڕەت دەکـرێتەوە ؛ بـا خاوەنەکەی هەرکەسێک بێـت.

لە (بوخـاری ومسـلم)دا هـاتووە کە پێغەمـبەری خـودا -صلى الله عليه وسلم- فەرموویەتی:

«هەرکەسێک کردەوەیەک بکات کە فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبێت -لەئایینی ئێمە نەبێت- ئەوا ڕەت دەکرێتەوە».

واتا: بـا بترسـێت وئاگـادار بێـت ئەو کەسـەی سـەرپێچی شەریعەتی پێغەمبەر دەکات لە نهێنی وئاشکرادا:

﴿أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ * لەوەی کە تووشی تاقیکردنەوەیەکی سەخت بن﴾ ؛

واتا: لەدڵیاندا کوفر یـان دووڕوویـی -نیفـاق- یـان بیـدعە هەیە.

﴿أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * یان تووشی سزایەکی بە ئێش بن﴾ ؛

واتا: لەدونیادا بە کوشتن یان حەددی شەرعی یان زیندان یان هتد.

ئیمـام ئەحـمەد دەیگێـڕێتەوە لە عبـدالرزاق لە معمـر لە هەمام ئیبن مونەبیهـ فەرموویەتی: ئەبو هـورەیرە ئەمەی بۆمـان

باسکرد: که پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- فەرمووپەتی: «نمونەی من وئێوە نمونەی پیاوێکە ئاگرێکی کردەوە وکاتێک چواردەوری ڕۆشن بووپەوە، لەوکاتەدا پەپولە ومێرووەکانی چواردەوری ئاگرەکە دەکەوتنە ناو ئاگرەکە، وئەویش بەردەوام ڕێگری لێدەکردن بۆئەوەی نەکەونە ناو ئاگرەکەوە بەڵام دواجار کۆڵیان پێدەدا ودەکەوتنە ناو ئاگرەکەوە، ئەوە نمونەی من وئێوەیە بەردەوام دەستم پێتانەوەیە وئاگادارتان دەکەمەوە لە دۆزەخ، بەڵام ئێوە سەرەڕای هەوڵەکانی من هەر خۆتان دەخەنە نێویەوە».

(بوخاری وموسلم) ڕیوایەتیان کردووە لە ڕێگەی عبد الرزاقەوە، وسیوطی -ڕەحمەتی خوایان لێبێت- لە کتێبی (مفتاح الجنة) سەبارەت بەوەی کە سونەت بەڵگەیە ؛ دەڵێت: بزانن -ڕەحمەتی خواتان لێبێت- هەرکەسێک نکۆڵی بکات لەوەی فەرموودەی پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- لە بنچینەکانی بەڵگەهێنانەوەیە (ئینجا فەرموودەکە قسە یان کردەوە بێت بەمەرجە زانراوەکانیەوە) ؛ ئەوا تووشی کوفر بووە ودەرچوونە لە بازنەی ئیسلام، و لەگەڵ جولەکە وگاورەکان یان لەگەڵ هەریەکێک لەوانە حەشر دەکرێت کە خوای گەورە بیەوێت لە کۆمەڵە کافرەکان. مەبەست باسکرا.

گێڕانەوەی زۆر هاتووە لە هاوەڵان وتابیعین وزانایان سەبارەت بەگەورەدانانی سونەت و واجبێتی کردەوە پێکردنی، وئاگادارکردنەوە لە پێچەوانە کردنی زۆر زیاترە لەوەی باسمان کردووە، هیوادارم ئەوەی باسکرا لە ئایەت وفەرمووەدە وگێڕانەوەکانی تر بەس بێت وقایلکار بێت بۆ ئەوانەی هەق وڕاستیان دەوێت، وداواکارین خوای گەورە ئێمە وهەموو مسوڵمانان سەرکەوتوو بکات بۆئەوەی خۆی پێی ڕازیە وپاڕێزراو بین لە هۆکارەکانی تورەبوونی، وداواکارین هیدایەتمان بدات بۆ سەر ڕێبازە ڕاستەکەی خۆی ؛ ئەو زاتە بیسەر ونزیکە.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله، نبينا محمد وعلى آله وأصحابه وأتباعه بإحسان.

پێڕست

(کلیك لەسەر سەرەبابەتەکە بکە بۆئەوەی بچیتە سەر بابەتەکە لە لاپەڕەکەی خۆیدا)

پێشەکی ٤

ئەو بنچینانەی بەهەند وەردەگیرێت لە چەسپاندنی حوکمەکاندا ٦

بنچینەی یەکەم: قورئانی پیرۆز ٦

بنچینەی دووەم: ئەوەی بە سەحیحی وچەسپاوی هاتووە لە پێغەمبەری خوداوە ﷺ وهاوەڵانی وئەوانەی پاشیان لە زانایان وئیمانداران.....١٠

هەندێك لەو فەرموودانەی لە پێغەمبەرەوە ﷺ لەسەر بنچینەی دووەم هاتوون.....١٨

هەندێك لە وتە گێڕدراوەکان لە هاوەڵان وتابیعیەکان وزانایان؛ سەبارەت بە گەورەدانانی سونەت و واجبێتی کارپێکردنی.....٢٤

نشر الإسلام بأكثر من 100 لغة

جمعية الدعوة وتوعية الجاليات بالربوة

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات

وجوب العمل بسنة الرسول ﷺ – وكفر من أنكرها